

ОСЦИЛЯЦІЯ АСЕРТИВНІСТЬ – АГРЕСИВНІСТЬ В СВІТОГЛЯДНОМУ ПРОСТОРІ МЕТАМОДЕРНУ

Шабанова Ю. О.

ВСТУП

Буття сучасного світу, як ніколи раніше, все більше здійснюється в стані перманентних змін та принципово нових соціальних викликів. Зміни, з модусу розвитку, перейшли у статус константи часу. Мінливість виступає незмінною рисою сучасного світу. Нестабільність, невпевненість, невизначеність, незворотність стали звичними відчуттями людини другого десятиліття 21 століття. Розгубленість та втрата суб'єктивності, властиві постмодерну, загострили прояви агресивності у світі розпорошеного Я. Начало 21 століття знаменується пошуком нових ракурсів та смислових вимірів самовизначення людини, що знайшло відображення у світоглядних викликах постпостмодерну. Відповідно до «концепції виклику та відповіді» Арнольда Джозефа Тойнбі, що представлена у фундаментальній праці британського культурфілософа «Дослідження історії»¹, історичні виклики провокують соціальні зміни у вигляді еволюційних відповідей, що рухають історію. Глобальними викликами другого десятиліття 21 століття стали пандемія COVID-19 та російсько-українська війна 2022 року, яка виявила проблему світового масштабу у вигляді реальної загрози самознищення людства. Надані виклики мотивують сучасну світову спільноту до формування цілісної парадигми планетарної культури, яка покликана сприяти об'єднанню людства навколо еволюційних цінностей добра, справедливості, толерантності та взаємоповаги. В цих соціальних запитах агресивність, як прояв безпорадності в добу невизначеності, потребує нових змістовних бінарних модусів, що спроможні еволюційно стверджувати самоцінність людського буття. Одним з продуктивних конструктів наданих процесів виявляється – асертивність, як еволюційна світоглядна позиція, що спроможна подолати вульгарну агресивність.

Філософія постмодерну, в просторі поліконцептуальності та плюралізму світоглядних установок, не спроможна надати відповіді на вищезначені виклики 21 століття. Ще з кінця 90-х років 20-го століття

¹ Toynbee A. J. A Study of History. URL: <https://discoversocialsciences.files.wordpress.com/2017/08/toynbee-study-of-history.pdf>

теоретики постмодерну починають говорити про втому від його ідейної безплідності, у надрах якої криються витoki агресивності, як форми самозахисту та ствердження ілюзорної самодостатності. Втома від деконструкцій та смислових глухих кутів постмодерну – з одного боку та туга за раціональною ясністю ідеалів модерну – з іншого, визначають особливість постпостмодерної епохи, вираженої в інтуїції нового світогляду, умовно позначеного як метамодерн, який прагне не переосмислити, а прожити світ наново та цілісно. Виходячи із сучасних проблем суспільства, що породжують агресивність, обумовлену неусвідомленістю несподіваних явищ та безпорадністю їх вирішення, сучасний світ вимагає принципово нових форм подолання агресивності. При цьому, традиційне протиставлення агресивності модусу толерантності вже не задовольняє сучасний світ, що характеризується підвищеним рівнем депресивності. В цьому зв'язку, виникає необхідність осмислення нового типу світоглядної парадигми, що зароджується на початку 21 століття у вигляді метамодерну та сформувані етико-комунікаційну позицію продуктивної відповіді на сучасні прояви агресивності, якою виявляється асертивність та представити агресивність та асертивність не в традиційному ракурсі бінарних опозицій, а в стані метамодерної осциляції.

1. Формування передумов метамодерну як передчуття нової культурної парадигми

Ще на початку 2000-х років ідейна втома постмодерну досягла кризового стану, в зв'язку з чим велика кількість дослідників починають шукати можливість обґрунтувати культуру сучасності в нових змістах. Соціальний теоретик Джордж Рітцер один з перших використовує термін «постпостмодернізм» для опису соціальних теорій 1980-х років². Рауль Ешельман пропонує термін «перформатизм» для опису доби 21 століття³. Нарешті, канадська дослідниця постмодерну Лінда Хатчеон у своїй книзі «Політика постмодернізму» запрошує всіх визнати кінець постмодерну та підтримати, адекватний, сучасній епосі, термін «постпостмодернізм»⁴. Цю ідею підтримав та концептуально розробив Джеффри Нілон у своїй книзі «Постпостмодернізм, або Культурна логіка актуального капіталізму»⁵. Само поняття «постпостмодернізм» є загальним позначенням нових тенденцій у культурному

² Ritzer G. Sociological theory / George Ritzer. 8th ed., New York : McGraw-Hill, 2011.

³ Eshelman R. Performatism, or the End of Postmodernism. In: Anthropoetics Vol 6, № 2. 2001.

⁴ Hutcheon, L. The politics of postmodernism. London, New York : Routledge, 2002.

⁵ Nelson J. Post-Postmodernism or the Cultural Logic of Just-in-Time Capitalism. – Stanford : Stanford University Press, 2012

просторі і включає безліч відгалужень, загальним місцем яких є легітимізація модерну і вибудовування нового стану культури на інструментарії постмодерну. Так постпостмодерні пошуки включають автомодернізм (Роберт Семюелс), псевдомодернізм і діджимодернізм (Алан Кірбі), альтермодерн (Ніколя Бурріо), трансмодерн (Енріке Домінго та Дюссель Амброзіні), гіпер- або супер-модерн (Ніколь Обер). У широкому спектрі культурних реалій постпостмодерну впевнено лідирує метамодерн, по суті, домінуючий і витісняючий з культур-філософського дискурсу термін «постпостмодерн».

На початку 21 століття серед багатовекторного визначення епохи постпостмодерну починає домінувати термін «метамодерн», ідейне позначення та смислове наповнення якого представлено в роботі нідерландських авторів Тімотеуса Вермулена та Робіна ван ден Аккера. У 2010 році в «Журналі естетики та культури» вони публікують роботу «Нотатки про метамодерн»⁶, де визначають метамодерн через дискурс коливання між оптимізмом модерну та негачією модерних цінностей постмодерном, як неоромантичний поворот до проблем людини, називаючи надану світоглядну позицію «структурою відчуттів нової культурної парадигми»⁷, як «подвійного послання модерністського прагнення сенсу і постмодерністського сумніву у сенсі всього наданого»⁸.

Через 5 років після написання «Нотаток про метамодерн» Т. Вермулен та Р. ван Аккер у статті «Непорозуміння та пояснення» зазначають, що «метамодерн – це не філософія. Це також ані рух, ані план чи програма, ані художній замалюнок, візуальний концепт, літературний прийом чи троп»⁹. Метамодерн визначається ними «як сприйняття, яке поширене достатньо для того, щоб називатися структурою»¹⁰, як описова позиція сучасної культурної домінанти епохи діджиталізації. Структурованість новим відчуттям надає концепт осциляції¹¹. Надія на стабільність стає примарною, істина не стабільна, як і відмова від неї. Все миттєво або рано чи пізно перестає існувати. Єдине, що реально це стан осциляції, коливання між існуючими ракурсами буттєвого здійснення. У світі надлишку інформації, фактів, подій, знань, речей

⁶ Vermeulen T., Akker R. Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. V 2. Pp. 56–77.

⁷ Ibid. P. 57.

⁸ Ibid. P. 59.

⁹ Vermeulen T., Akker R. Misunderstandings and clarifications / *Theory*, 2015. URL: <http://www.metamodernism.com/2015/06/03/misunderstandings-and-clarifications/>

¹⁰ Ibid.

¹¹ *Осциляція* – (лат. Oscillum) – коливання, розгойдування, поняття запозичене ідеологами метамодерну з фізики елементарних речовин.

складно та й не потрібно нічого утримувати. Прагнення стабільності чи кінцевості системи як істинності втрачає сенс. Світ постправди, фейкових новин та інформаційних маніпуляцій відсторонює від відчуття стабільності та розуміння суті реальності, що виступає підставою для агресивності. При цьому коливання метамодерну – це не безглузде розгойдування чи загубленість в множинності світу. Осциляції метамодерну прагнуть єднання та набуття цілісності як нової якості. Образно це можна висловити як мудрий збір вершків, збитої піни, смислової квінтесенції часу. На цьому гребні сучасних коливань асертивність виступає альтернативою агресивності.

В 2017 р. у ґрунтовній монографії «Метамодерн: історичність, афект та глибина після постмодерну» Робін ван ден Аккер, Тімотеус Вермеулен у співвавторстві із Елісоном Гіббонсом осмислюють передумови всезагального відчуття «повороту історії», що визначає сучасну культурну парадигму¹². В 2021 році виходять монографії американського філософа, соціолога та письменника Джейсона Ананда Джозефсона Сторма «Метамодернізм: майбутня теорія»¹³ та британських дослідників Рональда Роусона та Пауля Леймана «Послання з доби між світами: криза та виникнення метамодерну»¹⁴, в яких метамодерн представлено як нова гуманітарна модель, в якій агресивність не знаходить виправдань. Дж. Сторм пропонує новий, радикальний погляд на природу суспільства, що постійно змінюється, визначаючи це як «соціальна онтологія процесу» і його матеріалізацію в тимчасових зонах стабільності або «соціальних типах»¹⁵. Представлені монографії передбачають інклюзивну теорію майбутнього, в якому можуть бути реалізовані нові форми консолідованого існування людства.

Епоха метамодерну конституювала зміни у свідомості. Життєдіяльність у відцифрованому світі дозволила кожному відчувати себе співавтором і творцем, розуміючи спів-буттєвість свого життя. Інтерактивне середовище висунуло новий принцип побудови комунікацій, що вимагає вільного діалогу, внаслідок чого стали затребуваними розумна доброта у взаєминах та потреба у дружбі на відміну вишуканої грайливості та віртуозного обману постмодерну. У соціумі все більше фіксується відновлення інтересу до втрачених цінностей, до поважного, а не іронічного цитування зразків, потяг до ліризму, деідеологізації історичної спадщини та надії на світле майбутнє.

¹² Akker T., Gibbons A., Vermeulen T. *Metamodernism: History, Affect and Depth After Postmodernism*. – London : Rowman & Littlefield, 2017.

¹³ Storm, J. A. J. *Metamodernism: The Future of Theory*. University of Chicago Press, 2021.

¹⁴ Rowson R, Layman, P. *Dispatches from a Time Between Worlds: Crisis and emergence in metamodernity*. Perspektiva Publishing, 2021.

¹⁵ Storm, J. A. J. *Metamodernism: The Future of Theory*. University of Chicago Press, 2021.

2. Метамодерні осциляція та перфоматизм як простір осциляції агресивності та асертивності

В осцилятивній природі метамодерну дедалі більше спостерігається активізація бінарних опозицій зростаючої агресивності, спровокованої невизначеністю і нестабільністю та асертивності, яка стає все більше затребуваною у зв'язку з неоромантичним поворотом метамодерну. Слід зазначити, що особливістю метамодерну визначається естетична оптика у вигляді розумної чутливості, що дозволяє уникнути крайнощів агресивності або апатії. У коливаннях маятника культурних парадигм фіксується вектор від оптимізму модерну, представленого в крайніх формах як категоричність агресивності та песимізму постмодерну у вигляді апатії, розмитості смислів та відсутності ціннісної опори. Естетичний ідеал метамодерну вимагає етичної альтернативи агресії або апатії, чим й виступає асертивність.

Зазначимо, що агресивність та асертивність є різновекторним проявом єдиної природи самозахисту людини, що виявляється або в руйнівних (агресивність), або творчих (асертивність) наслідках. Агресивність та асертивність є способами ствердження, зазначення значущості суб'єкту. Як що у разі агресивності «програє» й переможець й переможений, то у разі асертивності «виграють» усі взаємодіючі суб'єкти через продуктивні сценарії вирішення непорозумінь або конфлікту. При цьому, слід усвідомлювати, що осциляція метамодерну це не балансування між симетричними протилежностями, а коливання без центру між різними та всілякими аспектами, які виступають в якості іншого один до одного. Саме ця естетична позиція метамодерну дозволяє трансформувати агресію в асертивність, тобто збереження своєї самоцінності через усвідомлення себе, а не протиставлення своєї фрагментарності опозиційно іншому. Осциляція забезпечує синергію всіх світоглядних позицій, шляхом відмови від абсолютизації крайнощів. Відповідно до цього асертивність дозволяє перевести стан агресії в усвідомлення неповноти уявлень про ситуацію, світ, людину. Метамодерн, що визначається як «неоромантичний поворот» у вигляді «нової ширості», імпліцитно несе в собі продуктивний модус емпатії як вживання не тільки в стан іншого, але і в чуттєві структури часу, що дозволяє трансформувати агресивність в асертивність через етику всеприйняття, ненасильства, поваги до кожного (іншого).

Повертаючись до етимології та змістовного наповнення терміну «метамодерн» зауважимо, що частка «мета» залучається не в аристотелівському сенсі «поза», «над» або «після», а в платонівському сенсі грецького терміну *metaxis*, що означає взаємодію полярностей, пов'язаних між собою (*meta* – між) єдиною сутністю. Дане тлумачення принципово змінює і розуміння сутності людини, яка в сучасному світі

перебуває на розтяжці між дійсним і реальним світами, між сенсом та його ситуативною об'єктивацією. При цьому платонівський смисл «мета» означає коливання між протилежностями та одночасність врахування кожної. Метамоdernісти тлумачать префікс «мета» (metaxis) у найбільш автентичному його значенні, представленому Платоном у діалозі «Бенкет»¹⁶. Платон застосовує metaxis щодо характеристики грецької жриці Діотими для вираження модальності між річчю та ейдосом, як те, що поділяє й одночасно зв'язує світ ілюзії та реальності. Якщо в онтології Платона metaxis виступає у значенні серединного стану, що включає як світ ідей, так і світ речей, то в метамоdernі ця серединна позиція привносить новизну в розуміння людини, як дуальної сутності, одночасно проявленої і як сенс (ідея) і як існування (форма), що формує світоглядну установку еквівокації метафізичного та екзистенційного. Найчастіше форма є причиною агресивності, як наслідок захисту фрагментарного Я (світ множинний), збереження себе в умовах небезпечного розділення, як джерела конфліктності. Усвідомлене проживання ейдосу людини у вигляді глибинного смислопокладання сприяє трансформації агресивності в асертивність, яка осцилятивно вміщує як вектор ствердження екзистенційної унікальності, так і вектор включення унікального в естетичну картину світу через концепт всеприйняття.

Зазначимо, що основною стратегією здійснення метамоdernу визначено – перформатизм¹⁷, втілений у сучасній естетиці осциляції як поєднання ентузіазму і глузування, «надії та меланхолії, розгойдуванням між поінформованістю та простодушністю, емпатією та апатією, цілісністю та розщепленням»¹⁸. На зміну постмоdernій тезі «все наше життя це гра» метамоdern прагне до реалізації тези «все наше життя – перформанс», тобто низка уявлень про людей, як цілісних, неподільних одиниць, здатних справити комплексне враження один на одного. Перформанс, абстрагуючись від концептів «доброго» та «поганого», відмовляється від їх застосування по відношенню до частин дійсності¹⁹. В результаті, прийоми постмоdernу у вигляді розсіювання, деконструкції, проліферації в метамоdernі звільняють психічну реальність від виправдань агресивності як форми захисту, способу виживання, які

¹⁶ Платон. Бенкет / пер. Уляни Головач. Л. : УКУ, 2018.

¹⁷ *Перформатизм* – у контексті метамоdernу термін вводить Пауль Ешелман описуючи перформатизм як відтворена самоуява, засіб повірити у щось інше та жити з цим, або щось вирішити наперекір собі.

¹⁸ Ritzer G. *Sociological theory* / George Ritzer. 8th ed., New York : McGraw-Hill, 2011. P. 75.

¹⁹ Eshelman R. *Performatism, or the End of Postmodernism*. In: *Anthropoetics* Vol 6, № 2. 2001. P. 77.

укоренилися у свідомості масової людини лише на рівні «інстинкту виживання». Спираючись на теорію перформатизму, «як цілісного відображення дійсності у поєднанні з відмовою від дуалізму в оцінках, а іноді взагалі їх відсутністю»²⁰, метамодерн покликаний працювати з цілісним і неподільним концептом закритості суб'єкта на противагу роз'єднаному концепту приватної трансгресії постмодерну. Особливо слід зазначити, що перформатизм, надаючи унікальну можливість вступити з іншим в єдиний простір, який задає оптимальні умови для інновацій, буде міст для подолання розбіжностей в умовах кардинально відмінних модусів єдиної спільноти. Це дозволяє відкрити «нове», що влаштовує всіх, у тому «старому», яке колись було відкинуто, тобто переглянути причини та приховані мотиви агресивності на основі щирості кожного в полівекторному просторі сучасних почуттів, тривоги та переживань.

Звідси й неоромантичний поворот метамодерну до непідробної відкритості, щирості, неприхованої чутливості та часом сентиментальності. На відміну від романтизму 19 століття метамодерний неоромантизм, прагнучи ідеалів, не стверджує їх, частково спираючись на Ф. Шлегеля: «завжди – у становленні, ніколи – в досконалості»²¹. Відмовляючись від категоричних суджень та соціально визнаних норм поведінки, що ховаються за маскою особистості, неоромантизм метамодерну прагне індивідуального проживання глибини реальності, у якій агресивність не приносить внутрішнього задоволення індивіду, закликаючи до життя її альтернативу – асертивність. Антропологічний сенс метамодерну виражений у вигляді «атопічного метаксису», як «серединність поза топосом, коливання поза місцем»²². Людина метамодерну – поєднує непоєднуване. Модерн – через метафізичні ідеали шукав сутність людини. Постмодерн – відкинув пошуки сутності людини та будь-які сенси. Що стверджує метамодерн? Мета метамодерну – реконструкція людини – багатогранної, істинної, глибинної. При цьому реконструкція людини не відбувається шляхом обґрунтованих декларацій про належне, подібно до модерної антропології. Вибір, пошук, прийняття різного призводить до необхідності самореконструкції людини через усвідомлену трансформацію агресивності в творчу асертивність.

²⁰ Eshelman R. Performatism, or the End of Postmodernism. In: *Anthropoetics* Vol 6, № 2. 2001. P. 79.

²¹ Schlegel, F. *Atheneum Fragments/ Lucinde and the Fragments*. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1975. P. 175.

²² Vermeulen, T., Akker, R. Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. V 2. P. 67.

3. Практика асертивності в контексті «мозаїчної картини світу» доби метамодерну

Навички асертивності дозволяють сучасній людині уникнути підпорядкування, втрати себе через асиміляцію в іншому, що підсвідомо формує невдоволення, роздратування й як наслідок – вибух агресивності. Асертивність дозволяє зберегти свою точку зору, відстоювання своєї позиції, права на своє індивідуальне місце у «мозаїчній картині» сучасного світу і при цьому сприяє формуванню консолідованих стосунків, які запитані у світі де єдність та цілісність людства стає рятівною можливістю виживання. Простір асертивності включає в себе вміння людини відкрито висловлювати свої бажання, тоді як потенційною причиною агресивності виступають приховані та незадоволені бажання; вміння коректно та шанобливо реалізувати позицію відмови, тоді як у агресивних проявах відмова набуває ворожі, руйнівні прояви; вміння відзначати позитивні сторони в іншому шляхом щирих комплементів та похвали, тоді як агресивність навмисно не помічає позитиву в об'єкті своєї агресії; створювати продуктивну атмосферу для переговорів і побудови партнерських відносин, тоді як агресивність породжує конфліктність, що збіднює чи нівелює сферу консолідації партнерів. Американський психотерапевт Мануель Сміт, який визначає асертивність як «здатність людини не залежати від зовнішніх впливів та оцінок, самостійно регулювати власну поведінку та відповідати за неї»²³, розробив модель асертивної поведінки, яку виклав у вигляді описів 10 вправ, що дозволяють вибудовувати особисті межі, уникаючи агресії:

«Я маю право оцінювати власну поведінку, думки та емоції, відповідаючи за їх наслідки;

Я маю право не вибачатися і не пояснювати свою поведінку;

Я маю право самостійно обмірковувати, чи відповідаю я взагалі, і якщо так, то якою мірою за вирішення проблем інших людей;

Я маю право змінити свою думку;

Я маю право помилятися та відповідати за свої помилки;

Я маю право сказати: «Я не знаю»;

Я маю право бути незалежним від доброзичливості інших і від їхнього доброго ставлення до мене;

Я маю право приймати нелогічні рішення;

Я маю право сказати: «Я тебе не розумію»;

Я маю право сказати: “Мене це не цікавить”»²⁴.

²³ Smith M. J. When I Say No, I Feel Guilty URL: <https://content.app-sources.com/s/20871271027542841/uploads/pdf/when-i-say-no-i-feel-guilty-smith-en-6339-8298674.pdf>

²⁴ Ibid.

Надана модель дозволяє зберегти себе, свою індивідуальність, уникаючи агресивності і як наслідок – конфліктності у світі метамодерну, де маятник хитається між вищими загальнолюдськими цінностями та відмовою від них у просторі загубленості індивідуальності.

Враховуючи сучасні події російсько-української війни та підвищений стан агресивності, не тільки з боку нападника, а й з боку сторони, що захищається, асертивність набуває актуалізованої запитаності, яка формує з одного боку впевненість захисників щодо справедливого ведення війни, з іншого – відсутність руйнівного прояву агресії, що виявляється через психічні злами, втрату адекватного сприйняття реальності та здійснення невинного насильства. Асертивність в умовах війни, або інших межових ситуацій, що викликані страхом смерті (пандемія) – це «зброя», що допомагає не тільки впевнено довести свою правоту, а й відтворити умови порозуміння на рівні етики співстраждання, яку метафізично обґрунтував А. Шопенгауер на підставі єдиного прагнення всіх форм існування до життя²⁵. Саме етика А. Шопенгауера має виступити основою осциляції агресивності та асертивності, як нескінченної об'єктивації метафізичної волі до буттєвого втілення, в якому рівнозначно представлено як ірраціональний, безсвідомий, агресивно прагнучий імпульс до реалізації всіх соціальних суб'єктів, так й єдине право існування всіх форм об'єктивації волі до життя у відповідних життєвих формах втіленої свідомості. При цьому, агресивність в наданій осциляції слід диференціювати відповідно до концепції Еріха Фромма, який розрізняв агресію як «доброякісну», тобто конструктивну та «злоякісну», тобто деструктивну. Саме «злоякісна» агресія, на відміну від природнього прояву «доброякісної» агресії, обумовленої інстинктом самозбереження, провокує насильство, що формується під впливом соціально-прагматичних форм людського буття. Не впадаючи в крайні точки зору на причину людської агресивності, Е. Фромм доходить висновку, що у людини «необхідно суворо відрізнити агресію біологічно адаптивну, яка сприяє підтримці життя, доброякісну, від злоякісної агресії, не пов'язаної зі збереженням життя»²⁶.

ВИСНОВКИ

Доба метамодерну, в яку вступило людство на початку 21 століття, формує принципово нову світоглядну парадигму, для якої притаманна

²⁵ Schopenhauer A. Die Welt als Wille und Vorstellung. Hamburg : Felix Meiner Verlag GmbH, 2020.

²⁶ Fromm E. The Anatomy of Human Destructiveness – Open Road Media, 2013. P. 89.

осциляція між бінарними опозиціями із рівномірним врахуванням одночасно протилежних позицій. У викликах сучасного світу, у вигляді пандемії, російсько-української війни тощо, світоглядний контекст осциляції яскраво представлений в бінарній опозиції «агресивність – асертивність». Саме цей виклик провокує актуальну відповідь людства в усвідомленому перегляді як змісту агресивності, яка не має переходити межі насильства, так й асертивності, що має формувати впевнену самоцінну позицію всіх соціальних суб'єктів, як підставу для сутнісної єдності людства із гарантованою можливістю кожного на обґрунтування права на певну позицію. При цьому, метамодерний принцип осциляції сприяє формуванню широкого простору полівекторного порозуміння шляхом запобігання насильства, що дозволяє підняти свідомість соціальних суб'єктів на еволюційний рівень мирного співіснування поза соціально-прагматичних обумовленостей та ідеологічних обмежень.

Метамодерн – час пошуку позапросторово-часового топосу людини, де Я відчуває себе «вдома» поза соціальними ролями, але при цьому активно соціально здійснює. Маятник розгойдується між бажаним й можливим, що інтуїтивно точно відчувається в добу метамодерну. «Розумне відчуття» глибинних змістів реальності дозволяє залишатися «вдома», вирушаючи у соціальні мандри, зберігаючи «себе справжнього» у світі соціальної стандартизації. Якщо агресивність – це прояв особистості, що категорично стверджує себе, то її трансформаційний варіант – асертивність, це самодостатнє та нескінченне здійснення індивідуального. Через концепт асертивності формується спільнота самодостатніх індивідуальностей, які здібні креативно збагачувати світ. Відповідно до цього, прогресивним соціальним актором виступають не особистості, з гіпертрофованим еталоном соціальної затребуваності, а індивідуальності, що рівноправно проявлені у широкому спектрі здійснення життєво відчутного. Через асертивність створюється простір, в якому кожен соціальний суб'єкт зберігає право на автономну позицію через процеси зосередженості та включеності у власний життєвий світ. Асертивність, в межах відчуттів нової культурної парадигми метамодерну виявляється своєрідним концептом «турботи про себе», як істинної, цілісної й самодостатньої людини у світі поваги та шанування іншого. Перформанс – як концепт абстрагування від крайніх опозицій відтворює акт моделювання простору побудови комфортної комунікації в осциляції агресивність – асертивність та відіграє роль соціального актора нейтрального характеру, дозволяючи бінарним опозиціям позбавитися вульгарного протиставлення. Так перформатизм формує унікальну можливість вступити з іншим в єдиний життєвий простір на підставі модусу

всеприйняття полівекторності проявів кожного соціального суб'єкту. Відповідно, категоричний прояв агресивності трансформується в осциляцію агресивність – асертивність, спираючись на взаємовраховання як «доброякісної» агресивності у вигляді доцільного самозбереження (захисту), так й асертивності кожного актора соціального самоздійснення.

АНОТАЦІЯ

Проблема агресивності в філософській традиції вирішувалась в контексті бінарної опозиції толерантності та змістовно споріднених їй категорій, на кшталт терпимості. Сучасна культурна парадигма метамодерну, що формується на тлі метаксису цінностей модерну та зневіри в них постмодерном, визначає актуальний підхід осциляції між бінарними опозиціями світоглядних основ попередніх культурних парадигм. В межах формування наданої парадигми розглядається проблема агресивності в її осцилятивному взаємодоповненні асертивністю, що виступає продуктивним модусом формування еволюційної відповіді, сучасним викликом пандемії COVID-19 та російсько-української війни в контексті світової загрози самознищення планетарної культури людства. Асертивність, на відміну від толерантності, дозволяє укріпити впевненість в справедливості «доброякісної» агресивності в площині захисту від «злаякісної» агресивності, що провокує насильство та допомагає здійснити екзистенційний вибір осмисленого існування в атопічному вимірі самодостатнього Я.

Література

1. Akker T., Gibbons A., Vermeulen T. *Metamodernism: History, Affect and Depth After Postmodernism*. London : Rowman & Littlefield, 2017.
2. Eshelman R. *Performatism, or the End of Postmodernism*. In: *Anthropoetics* Vol. 6, No 2. 2001.
3. Fromm E. *The Anatomy of Human Destructiveness*. Open Road Media, 2013.
4. Hutcheon, L. *The politics of postmodernism*. London, New York : Routledge, 2002.
5. Nelon J. *Post-Postmodernism or the Cultural Logic of Just-in-Time Capitalism*. Stanford : Stanford University Press, 2012.
6. Ritzer G. *Sociological theory* / George Ritzer. 8th ed. New York : McGraw-Hill, 2011.
7. Rowson R., Layman P. *Dispatches from a Time Between Worlds: Crisis and emergence in metamodernity*. Perspektiva Publishing, 2021.

8. Schlegel, F. *Atheneum Fragments/ Lucinde and the Fragments*. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1975 pp. 150–182.
9. Schopenhauer A. *Die Welt als Wille und Vorstellung*. Hamburg : Felix Meiner Verlag GmbH, 2020.
10. Smith M. J. *When I Say No, I Feel Guilty* URL: <https://content.app-sources.com/s/20871271027542841/uploads/pdf/when-i-say-no-i-feel-guilty-smith-en-6339-8298674.pdf>
11. Storm, J. A. J. *Metamodernism: The Future of Theory*. University of Chicago Press, 2021.
12. Toynbee A. J. *A Study of History*. URL: <https://discoversocialsciences.files.wordpress.com/2017/08/toynbee-study-of-history.pdf>
13. Vermeulen T., Akker R. *Misunderstandings and clarifications / Theory*, 2015. URL: <http://www.metamodernism.com/2015/06/03/misunderstandings-and-clarifications/>
14. Vermeulen, T., Akker, R. Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. V 2. Pp. 56–77.
15. Платон. Бенкет / пер. Уляни Головач. Л. : УКУ, 2018.

Information about the author:

Shabanova Yuliia Oleksandrivna,

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,

Head of the Department of Philosophy and Pedagogy

Dnipro University of Technology

19, Dmytra Yavornytskoho ave., Dnipro, 49005, Ukraine